

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli d. 10 mars 1893, kl. 5 e. m.

*Andra Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 3) utlåtande n:o 5,
angående förliknings- och skiljenämnder mellan arbetare
och arbetsgivare.*

I motion n:o 143 i Andra Kammaran föreslår herr *Ernst Beckman*, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten af en lagstiftning i fråga om förliknings- och skiljenämnder mellan arbetare och arbetsgivare, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning häraf må synas påkallade.

Motionären påminner om, att han vid sistlidet års lagtima riksdag framlade en motion i samma ämne, hvilken då understöddes af femton bland kammarens ledamöter. Andra Kammarens första tillfälliga utskott, dit motionen hänvisades, tillstyrkte densamma enhälligt. Vid det slutliga afgörandet förkastades förslaget med 89 röster mot 65. Då emellertid mer än ett sjuttiootal af kammarens ledamöter voro frånvarande, anser motionären voteringens utgång icke med visshet kunna betraktas som ett uttryck för flertalets inom kammaren uppfattning i frågan.

Detta förhållande, anser motionären vidare, äfvensom den omständigheten, att de skäl, som under diskussionen i kammaren anfördes mot förslaget, enligt hvad som tydligt framginge af de gjorda uttalandena, delvis måste anses hafva berott på en missuppfattning af förslagets omfång och innebörd, utgöra för motionären anledning att å nyo framlägga samma anhållan om en *utredning* af denna viktiga fråga — en utredning, som det ur flera synpunkter synes honom vara riktigast att icke längre uppskjuta.

Efter att hafva hänvisat till sin motion härom n:o 196 vid lagtima riksdagen 1892 och till Andra Kammarens första tillfälliga utskotts i anledning af densamma afgifna utlåtande n:o 20, i hvilka båda framställningar skälen för förslaget och utlandets lagstiftning i ämnet närmare utvecklade, fortfar motionären:

»Jag tillåter mig endast att här i korthet erinra om vigten, ej blott för den enskilde arbetsgifvaren och arbetaren, utan ock för samhället, att uppkommande tvistigheter biläggas utan anlåtande af strejkens eller stängningens tveeggade vapen. Upplågandet af dylika strider återverka menligt ej blott på den yrkesgren, inom hvilken de ega rum, utan på större eller mindre delar af näringslivet i dess helhet, hvarjemte de städse utgöra en fara för den allmänna ordningen.

»Uppenbart är, att underhandlingar mellan arbetare och arbetsgifvare till tvistigheters biläggande föras med mindre utsigt till framgång, om underhandlarne väljas först då, när striden hotar att utbryta eller kanske redan uppflyttat, och lidelserna å ömse sidor inkräktat på den lugna besinningen. Ombuden böra därför utses redan under fredens dagar för att stå såsom jämförelsevis opartiske, när deras tjänster påkallas. Häri ligger den stora fördelen af stående förlikningsnämnder, utsedda af arbetare och arbetsgifvare, antingen för en enskild fabrik, för ett visst yrke eller för grupper af yrkesgrenar. Sjelfva hörnstenen för dessa nämnders verksamhet är medgifvandet från både arbetare och arbetsgifvare, att man icke å någondera sidan sätter hårdt mot hårdt, icke inlåter sig på strejk eller stängning, innan tvistepunkterna förelagts förtroendemännen och de inom sig behandlat frågan på gemensamt sammanträde.

»Redan i denna omständighet — att stridigheterna måste dragas inför förlikningsnämnden — ligger en viss garanti mot att löpa åstad i första uppbrusningen. Och detta betyder ofta att man icke löper åstad alls. Man föredrager att på ett eller annat sätt ordna sina mellanhafvanden, hellre än att kastas in i arbetsinställelsernas äfventyr och lidanden. Icke sällan behöfves endast en klarare insigt i rådande förhållanden för att tanken på strid skall öfvergifvas. Ett stort antal strejker skulle säkerligen aldrig utbrutit, om arbetsmarknadens ställning varit för arbetarne tillräckligt bekant. Mången lönestrejk har börjats under tryckta konjunkturen, hvilka uppenbarligen för tillfället fullständigt omöjliggjort löneförhöjning. Andra hafva framkallats af ömsesidigt missförstånd. Sådana strejker skulle mycket ofta kunnat undvikas genom gemensamma öfverläggningar inom förlikningsnämnder, der arbetare och arbetsgifvare mötas för underhandlingar på sakkunskapens neutrala

mark i syfte att undanrödja hvad som kan stå i vägen för godt samarbete.

»Lyckligtvis hafva hittills i stort sedt vårt lands arbetare och arbetsgifvare, äfven då meningsskiljaktigheter rådt, uppträdt med erkännansvärd sans och måtta. Men just för att ytterligare befästa detta lyckliga förhållande synes en utveckling af förlikningstanken vara af ovärderlig nytta.

»Den närmare utveckling af detta mitt förslag, hvilken föreligger i den vid förra årets lagtima riksdag afgifna motionen, ger vid handen, att detsamma icke afser s. k. näringsdomstolar, en institution som har till uppgift att med laga kraft afdöma *rättstvister* mellan arbetare och arbetsgifvare, d. v. s. väsentligen mål rörande kränkning eller olika tydning af redan ingångna arbetsaftal. Förliknings- och skiljenämnder hafva till mål att söka åvägabringa öfverenskommelse i godo och i vissa fall meddela utslag, med eller utan åliggande för parterna att rätta sig derefter, i *intressetvister* mellan arbetstagare och arbetsgifvare, d. v. s. väsentligen tvister rörande arbetslön, arbetstid och arbets sätt, personlig behandling och andra ämnen, som kunna göras till föremål för aftal för framtiden.

»I fråga om behovet äfven hos oss af sådana förliknings- och skiljenämnder tala de senare årens industriella förhållanden, synes det mig, för sig sjelfva.»

Såsom äfven i motionen framhålles, äro de stridigheter, som kunna uppstå mellan arbetsgifvare och arbetare i arbetsförhållandet, väsentligen af två olika slag, nemligen *rättstvister* och s. k. *intressetvister*. Rättstvisterna röra sig om *bestående*, det andra slaget, intressetvisterna, om *framtida* arbetsaftal. »I de förra är det fråga om tolkningen af vilkoren i ett redan ingånget aftal; i de senare om att uppgöra vilkoren för ett nytt.»

Till *rättstvister* äro att räkna exempelvis: afskedande eller lemnande af tjänst före utgången af öfverenskommen uppsägningstid; innehållande af lön; tvist om, huruvida vissa öfverenskommelser blifvit aftalade och löften gifna eller ej; tvist om rätta tolkningen af ingångna aftal; arbetsbetygs innehåll; åtskilliga skadestandsfrågor, då de röra arbetsförhållandet; förolämpningar af den art, som enligt lag kan åtalas.

Såsom föremål för *intressetvister* kunna nämnas: frågor om löneförhöjning eller lönenedsättning för framtiden; om förlängning eller förkortning af arbetstid; om ändring af lönesystem; om ändringar i

fabrikens eller verkstadens inredning, som arbetarne kräfva, eller som, företagna af arbetsgifvaren, väcka de förres missnöje, men som i intetdera fallet beröra gällande fabrikslagstiftning; om arbetares afskedande af anledning, som väcker kamraternas ogillande; om kitslighet samt hänsynslös och hård behandling från förmäns sida af den art, att beteendet ej är enligt lag straffbart.

Somliga tvister kunna stå på gränsen mellan båda slagen och vara att räkna till det ena eller det andra, allt efter beledsagande omständigheter.

Båda slagen af tvister kunna bestå mellan en arbetsgifvare och en eller flera arbetare eller mellan grupper af arbetsgifvare och arbetare.

Den åtskilnad, som föreligger mellan rättstvisterna och intresse-tvisterna så väl till beskaffenhet som till behandling, är ock till god del af mera teoretisk än praktisk betydelse.

Rättstvister i arbetsförhållandet afgöras i vårt och flera andra land af de vanliga domstolarne på samma sätt som tvister och brottmål i allmänhet, hvarjemte lagen om skiljemän af den 28 oktober 1887 lemnar ett medel till enklare och snabbare afdömande äfven af dylika slags mellanvaranden, hvilket medel dock i sin nuvarande form för sådant ändamål är rätt bristfälligt och sällan eller aldrig användes. Den förliknings- och fattigsakförareinstitution, som finnes i våra båda största städer, gör det der lättare för arbetaren att genom bemedling eller inför domstol söka sin rätt. På landsbygden åter är den långsamma rättskipningen ganska ogynsam för dylika måls afgörande.

I flera andra land har den allmänna rättsskipningens dyrhet eller långsamhet äfvensom behovet att i dylika stridigheter först och främst komma vänlig uppgörelse åstad gifvit anledning till inrättande af särskilda s. k. *näringsdomstolar* för behandling af rättstvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Dessa äro för sådant ändamål sammansatta af arbetsgifvare och arbetare till lika antal. De hafva i uppdrag att i första hand söka förmå parterna att i godo uppgöra saken; först sedan förlikning visat sig omöjlig, vidtager rättslig förhandling och afkunnas dom, som då eger laga kraft och exequeras med laga medel.

Å andra sidan hafva de under detta århundrade i antal, omfattning och våldsamt tilltagande intressetvisterna föranledt, äfvenledes i flera land, upprättandet af ständiga *förliknings- och skiljenämnder*, an på enskild väg genom de tvistande arbetsgifvarne och arbetarne sjelfva och an på statens initiativ genom lagstiftning. Äfven dessa förliknings- och skiljenämnder äro sammansatta till lika antal af arbetsgifvare och arbetare.

De hafva till främsta uppgift att förlika de tvistande och förmå dem att genom ömsesidigt tillmötesgående blifva ense. Om denna medling misslyckas, afkunna de äfven utslag med eller utan rättslig kraft och med eller utan af parterna på förhand ingången förbindelse att åtnöja sig med utslaget.

Näringsdomstolen och förliknings- och skiljenämnden äro än helt och hållet åtskilda till sammansättning och verksamhet, än mer eller mindre förenade, så att näringsdomstolen, för ändamålet försedd med särskildt tillkallade bisittare, kan fungera som förliknings- och skiljenämnd, eller så att ett utskott af förliknings- och skiljenämnden äfven upptager till behandling rättstvister.

Utskottet vill, i anledning af motionen, i största korthet redogöra för båda dessa inrättningsars förekomst, beskaffenhet och förrättning i åtskilliga land, för så vidt de äro ständiga och af lagstiftningen erkända. I det följande upptagas näringsdomstolarne under kategorien *A*) och förliknings- och skiljenämnderna under kategorien *B*).

Frankrike:

A) Med anor från äldre tid upprättades i Lyon 1806 af Napoleon det första *conseil de prud'hommes* (godemansråd) för att »i godo slita de tvister, som dagligdags uppstå mellan fabrikanter och arbetare». Liknande domstolar kommo snart till stånd i ett flertal orter. År 1886 funnos i Frankrike 136 sådana domstolar. Dessa franska näringsdomstolar hafva mer eller mindre utgjort förebilden för motsvarande inrättningar, som bragts å bane i andra land.

Ett *conseil de prud'hommes* inrättas för en ort af handelsministern på förslag eller med samtycke af vederbörande kommunalråd. Det består af arbetsgifvare och arbetare till lika antal, hvilka väljas de förre af arbetsgifvarne och de senare af arbetarne, grupperade i yrkesklasser. Valrätt ega å ena sidan alla arbetsgifvare inom de industrigrupper, för hvilka domstolen är upprättad, om de fyllt 25 år, sedan fem år tillbaka betala näringskatt och under tre år varit bosatte inom domstolens område — å andra sidan alla förmän och arbetare, hvilka fyllt 25 år, tillhöra ifrågavarande yrkesgren och sedan tre år äro bosatte inom domstolens område. För valbarhet kräfvos att hafva fyllt 30 år och

kunna läsa och skriva. Ordföranden väljes af domstolens medlemmar ur deras egen krets. Tages till ordförande en arbetsgifvare, bör vice ordföranden vara arbetare, och tvärt om. Ordföranden väljes på ett år. Hälften bland bisittarne afgår hvart tredje år, men kan återväljas.

Domstolen eger att behandla stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare äfvensom mellan dessa senare inbördes, då tvisterna röra sig om yrkesarbetet och arbetsförhållandet.

Utom befattningen med arbetstvister har conseil de prud'hommes att undersöka och fastställa fakta vid öfverträdelse af näringsförordningarna, hvartill komma åtskilliga förvaltningsuppgifter.

Hvarje tvist hänskjutes först till domstolens *förlikningsbyrå*; lyckas ej medlingen, bringas saken inför *allmänna byrån*, hvilken består af ordföranden och minst två arbetsgifvare och arbetare. Inför förlikningsbyrån infinna sig parterna frivilligt, eller ock anmäler klagande parten saken, hvarpå den åklagade inkallas. Uteblifver han, eger käranden rätt att omedelbart föra saken inför allmänna byrån. Mot dennas dom kan vädjäs till handelsdomstolen, i fall tvisteföremålets värde öfverskrider 200 francs.

Den 17 mars förlidet år antogs af deputeradekammaren en lag, hvarigenom ganska viktiga ändringar skulle införas uti organisationen af conseils de prud'hommes, dock med bibehållande af dess hufvudkarakter. Utskottet har sig ej bekant, huruvida denna lag sedan blifvit promulgerad.

B) Conseils de prud'hommes ega äfven att behandla intressetvister, derest båda parterna frivilligt öfverenskomma härom. Af större betydelse har deras verksamhet på detta område icke varit — som det anses, bland annat på grund af en för detta syfte mindre lämplig sammansättning.

År 1886 framlades i franska deputeradekammaren ett af dåvarande handelsministern Lockroy utarbetadt förslag om inrättande af särskilda förliknings- och skiljenämnder för biläggande af intressetvister, men ledde då till ingen åtgärd. Strejken i Carmaux sistlidet år förorsakade, att frågan åter upptogs till behandling, hvaraf frukten blifvit *lag angående förlikning och afgörande medelst skiljedom af tvistigheter utaf kollektiv natur mellan arbetsgifvare eller principaler å ena sidan samt arbetare eller biträden å den andra* af den 27 december 1892.

Enligt denna lag, som offentliggjorts i »Journal Officiel» för den 28 i förberörda månad, kan, vid fall af oenighet emellan ofvannämnda parter beträffande arbetsvilkoren, tvistesporsmålet underställas en förlikningsnämnd (comité de conciliation) eller, derest tillfredsställande

lösning icke härigenom uppnås, hänskjutas till afgörande af en skiljedomstol (conseil d'arbitrage).

För sådant ändamål må till vederbörande fredsdomare inlemnas ansökan, som, jemte angifvande af de tvistande parternas namn och hemvist samt föremålet för oenigheten, skall innehålla uppgift å de personer, som af de sökande utsetts till biträde eller ombud, och hvilkas antal icke får öfverstiga fem.

Denna ansökan åligger det fredsdomaren att kostnadsfritt delgifva motparten, som eger att derå inom tre dagar afgifva svar, hvori, om förlikningsförslaget antages, skola meddelas namnen å motpartens delegerade, hvilka likaledes ej kunna vara flere än fem.

Om på sådant sätt enighet vinnes emellan de tvistande, upprättas af fredsdomaren protokoll angående det som öfverenskommits, hvilket protokoll undertecknas af parterna eller deras fullmäktige. Uppnås åter ingen öfverenskommelse, skall fredsdomaren anmoda parterna att utse antingen hvardera en eller flere skiljemän, eller också gemensamt en skiljedomare. Enas icke skiljemännen om lösningen af tvistefrågan, kunna de i sin ordning förordna skiljedomare sinsemellan, men komma de ej heller öfverens härom, skall sådan skiljedomare utnämnas af presidenten i närmaste civildomstol.

Efter hvad i lagen vidare bestämmes, skall särskildt vid fall af arbetsinställelser, derest försök till förlikning icke göres af de intresserade sjelfva, fredsdomaren på embetets vägnar vidtaga åtgärder i detta syfte, hvarvid hans tillvägagående hufvudsakligen är detsamma som då han handlar efter parternas uppdrag.

De vid ifrågavarande förhandlingar förda protokoll skola förvaras å fredsdomarens kansli, och afskrift af protokollet skall kostnadsfritt tillställas ej mindre hvardera parten än äfven, genom vederbörande prefekt, handels- och industriministern i Paris, och förhandlingarna skola derhos delgifvas mairén i de kommuner, i hvilka tvisten varit rådande, och genom denne funktionärs försorg offentliggöras medelst anslag. De kostnader, hvilka uppstå genom förhandlingarna, bestridas af vederbörande kommun, som också skall tillhandahålla lämplig lokal för sammanträdena.

De i lagen omnämnda skiljedomare eller delegerade kunna också vara qvinnor.

Såsom man af detta lagförslag ser, gäller det endast arbetstvister af kollektiv natur. Tvister enskilde arbetare och deras arbetsgifvare emellan höra under behandling af conseils de prud'hommes.

Belgien:

A) Conseils de prud'hommes finnas efter franskt mönster och med i allmänhet oväsentliga avvikelser inrättade på samma sätt som de franska. Dock utnämnas ordföranden och vice ordföranden samt sekreteraren bland personer, uppsatta på förslag af näringsdomstolens ledamöter. Dessa domstolar ega äfven att döma till böter, högst 25 francs, för oredlighet och handlingar, som äro egnade att störa ordning och disciplin i arbetet.

B) Genom lag af 16 augusti 1887 bestämdes, att på hvarje ort, »der det visar sig ändamålsenligt», skall inrättas ett industri- och arbetsråd (Conseil de l'Industrie et du Travail). Det väljes på samma sätt som Conseil de prud'hommes, består till lika antal af arbetsgifvare och arbetare, fördelas på så många sektioner, som inom orten finnas industrigrenar, hvilka förena i sig nödiga element för en verksam representation i rådet, och har till uppgift att »rådgöra om arbetsgifvarnes och arbetarnes gemensamma intressen, förebygga uppstående tvistigheter och, der så är nödigt, slita dem». Enligt uppgifter af nytt datum lära dessa industri- och arbetsråd ej hafva fått någon betydelse.

Schweiz:

A) Conseils de prud'hommes efter franskt mönster finnas i kantonerna Genève och Neuenburg. I Genève finnes en näringsdomstol af 30 medlemmar för hvarje näringsgrupp. En högre instans finnes, bildad ur de olika näringsdomstolarne, till hvilken kan vädjas från dessa.

Österrike:

A) En lag af 1869 meddelar bestämmelser om näringsdomstolar efter mönstret af de äldre franska conseils de prud'hommes. År 1891 voro för den större industrien fem sådana näringsdomstolar inrättade, två för jernindustrien och tre för textilindustrien, oberäknadt de för den mindre industrien och handtverken inrättade skiljenämnderna.

B) Genom näringsförordningen af 1883 skapade staten för handtverket och handeln med deri sysselsatte arbetare en organisation i form af lagtvungna yrkesföreningar, hvilka hvarje man af facket måste tillhöra och för hvilka förliknings- och skiljenämnder kunde upprättas.

För de fabriksmessigt drifna yrkena åter saknades ännu en organisation, egnad att bringa arbetsgifvare och arbetare närmare hvarandra. Af denna anledning och »i syfte att främja den sociala freden mellan arbetsgifvarne och arbetarne» framlade österrikiska regeringen den 17 juni 1891 för deputeradekammaren två lagförslag, det ena gällande fabriksindustrien och det andra grufdriften. I båda föreslås upprättande af lagtvungna yrkesföreningar af arbetare å ena sidan och af arbetsgifvare å andra, hvilka båda organisationer skola yrke för yrke sammanlänkas genom förliknings- och skiljenämnder.

Deputeradekammaren tillsatte i anledning af dessa förslag ett undersökningsutskott, hvilket till i augusti sistlidet år hade inhemtat talrika utlåtanden från yrkesmän. Dessa utlåtanden äro på det stora hela afstyrkande. Frågan har, så vidt utskottet vet, ännu icke kommit under slutlig behandling.

Tyskland:

A) De näringsdomstolar (Gewerbegerichte), hvilka genom lagen af den 29 juli 1890 organiserats i Tyskland, upprättas i regeln genom beslut af vederbörande kommuner och bekostas af dessa. De kunna bestå af en eller flere afdelningar eller kamrar och utöfva sin verksamhet inom ett utstakadt område af en eller flere kommuner. De bestå dels af en ordförande jemte hans ställföreträdare, hvilka *icke* få vara arbetsgifvare eller arbetare, och hvilka tillsättas af magistraten eller, der sådan saknas, af kommunalrepresentationen, och dels af minst fyra bisittare, af hvilka två böra vara arbetsgifvare och två arbetare. Den förra hälften af dessa bisittare utses af arbetsgifvarne och den senare af arbetarne genom omedelbart val med slutna sedlar. Valrätt eger hvarje man, som fyllt 25 år och minst ett år varit bosatt eller haft sin sysselsättning inom domstolens område. Valbar åter är den, som fyllt 30 år och minst två år varit bosatt eller haft sin sysselsättning inom området.

Näringsdomstolens viktigaste uppgift är att söka bilägga den inför domstolen dragna tvisten i godo. Först sedan medling visat sig misslyckas, skrides till rättslig förhandling, hvarvid förfarandet sluter sig nära till de ordinarie domstolarnes.

B) Näringsdomstolarna kunna äfven vid förekommande fall verka som förliknings- och skiljenämnder vid intressetvister. Derest arbetsgifvare och arbetare, hvilka ej kunna förlikas om lön, arbetstid eller

annan omständighet, tillhörande arbetsaftalet för framtiden, vända sig till denna domstol, begärande dess utslag, samt å ömse sidor utse ombud att deltaga i förhandlingarna, eger domstolen att upptaga ett sådant ärende till behandling och förstärker sig i sådant fall med af ordföranden tillkallade sakkunnige förtroendemän. Som förlikningsnämnd har domstolen då först och främst att undersöka och fastställa sakkörhållandena, vidare att söka i godo förlika båda parterna samt, derest det misslyckas, fälla utslag. Stå härvid bisittare och förtroendemän å båda sidorna mangrant emot hvarandra, kan ordföranden nedlägga sin röst och tillkännagifva, att skiljedom ej kunnat komma till stånd. Inom en viss tid efter det utslaget fäls, skola parterna gifva till känna, om de åtnöjas med utslaget eller ej. Under alla förhållanden skall emellertid utslaget offentligen kungöras, och derest skiljedom ej kunnat fällas eller öfverenskommelse på grund af utslaget icke bragts till stånd, skall äfven detta tillkännagifvas.

Hittills hafva blott enstaka fall förekommit, då de tyska näringsdomstolarne haft tillfälle att fungera i denna egenskap.

Italien:

A) De i detta land införda näringsdomstolarne, »*Collegi di probi viri*», erinra om tyskarnes *Gewerbegerichte*. Sammansatta af lika många arbetsgifvare och arbetare, hafva de i första rummet till uppgift att i godo uppgöra de rättstvister, som uppkomma på grund af ingångna arbetsaftal, eller i nödfall afgöra desamma genom skiljedom.

B) Till dessa domstolar kunna äfven för förliknings åstadkommande hänskjutas intressetvister, då fråga är om kommande löner och arbetstider. I detta fall eger likväl domstolen ej att afkunna någon skiljedom, i händelse underhandlingarna om uppgörelse i godo strandat, utan aföres då målet såsom icke längre vidkommande domstolen.

England:

A) De engelska förliknings- och skiljenämnderna fungera vid sidan af de egentliga domstolarne ofta äfven såsom näringsdomstolar, afdömande rättstvister. Detta sker genom nämndens ständiga utskott eller komité (se nedan).

B) I England har förliknings- och skiljenämndsinsrättningen för bi-

läggande af arbetstvister nått sin högsta fulländning, och härifrån hafva öfriga land, der liknande anstalter upprättats, hemtat sina förebilder, medan åter idén till den engelska förliknings- och skiljenämnden i första hand härledes från de franska conseils de prud'hommes.

Under innevarande århundrade hafva de engelska fackföreningarna (trades unions) under ständiga strider med arbetsgifvarne i förening med kraftig sjelfhjelp utvecklat sig till fast sammanslutna och mycket mäktiga organisationer under erfaren ledning och med stark inre disciplin. Å andra sidan äro rätt allmänt motsvarande föreningar af arbetsgifvare bildade. På grundvalen af dessa organisationer arbetar väsentligen den engelska förliknings- och skiljenämnden. Den har uppstått och utdanats till sin nuvarande gestalt helt och hållet på enskild väg. Sedermera har lagstiftningen (särskildt att nämna Arbitration act af den 6 augusti 1872) sökt gifva den ökad helgd och dess utslag mera bindande kraft, dock utan större praktisk påföljd, i det att nämndens auktoritet och förmåga att göra sina utslag gällande hvilar hufvudsakligen på dess eget sätt att fungera och på disciplinen inom de båda organisationer af arbetsgifvare och arbetare, mellan hvilka den utgör förmedlingslänken.

Öfver ett århundrade hade de våldsammaste strider mellan arbetsgifvare och arbetare pågått inom strumpväfvar- och handskindustrien i Nottingham och dess omnejd, då fabrikanten, numera handelsministern Mundella, år 1860 lyckades der grunda den första frivilliga förliknings- och skiljenämnden, hvarvid en ofullkomlig föreställning om de franska conseils de prud'hommes utgjorde hans förebild. Fem år senare gjorde domaren Kettle slut på de ständiga stridigheterna inom byggnadsfacket i Wolverhampton genom en delvis efter andra grunder anordnad förliknings- och skiljenämnd.

Den nuvarande engelska förliknings- och skiljenämnden har efter hand utvecklats och sammansmält ur Mundellas och Kettles båda system. Uppvuxen helt och hållet på frivillig grund och till följd deraf danad efter omständigheterna, företer den många olika former efter olika yrken eller yrkesgrenar och allt efter som den utgör medlingsorganet mellan stora yrkesorganisationer eller mellan smärre grupper af arbetsgifvare och arbetare. I sin mest fulländade typ är den sammansatt och arbetar på hufvudsakligen följande sätt:

Nämnden, hvars kostnader fördelas mellan parterna, utses för ett visst yrke eller del af ett yrke. Den bör vara temligen talrik, tolf till tjugu ledamöter, hälften arbetstagare, hälften arbetsgifvare, utsedde för ett år genom val af båda parterna. Nämnden utser inom sig ett *ständigt utskott* (joint committee), som har i uppdrag att i första hand upptaga

och undersöka smärre, understundom alla, tvister, som uppstå inom yrket och hänskjutas till detsamma. Smärre intressetvister, äfvensom rättstvister, afgöras af utskottet, hvarvid utslaget är bindande, derest bestämmelser i sådant syfte äro i arbetsaftalet införda.

Större intressetvister gå, antingen omedelbart eller efter föregående resultatlös behandling hos ständiga utskottet, till nämnden i dess helhet (full board). Lyckas ej denna att efter försiggången pröfning och öfverläggning förlika tvisten, hänskjutes denna till en ny instans, *skiljedomstolen*. Tvenne *skiljedomare* väljas härför af arbetsgifvaren och lika många af arbetarne. Desse utse en femte opartisk medlem i domstolen eller ock ena sig arbetsgifvare och arbetare direkte om den femte medlemmen. Parterna förklara sig förut beredda att underkasta sig domen, och nästan exemplöst lär vara att de ej också göra det.

I London finnes dessutom ett slags högre instans, en »Conciliation board», som under handelskammarens inseende skall söka genom förlikning förekomma eller genom skiljedom avsluta strejker.

Nordamerikas förenta stater:

Här har lagstiftningen i detta ämne till större delen framkallats af de stora industriella stridigheterna i början af 1880-talet. De genom lagar i åtskilliga af de mest betydande staterna skapade förliknings- och skiljenämnder äro dels *statsnämnder*, hvilkas befogenhet sträcker sig öfver en hel stat, dels *lokala* nämnder för mindre områden.

För att gifva en antydan om de lokala nämndernas anordning, må här — efter den af herr Beckman vid sistlidna lagtima riksdag afgifna motionen — med några ord redogöras för lagen i *Pennsylvania* (af år 1883). Lagen gäller närmast jern-, stål-, väfnads-, glas- och stenkolsindustrierna. Vederbörande distriktsdomare eger att meddela förordnande åt skiljenämnd, så snart begäran om dess inrättande framställes af minst 50 arbetare och 5 eller flere arbetsgifvare med minst 10 arbetare hvardera. Bisittarne skola utgöra minst fyra, hälften arbetare, hälften arbetsgifvare. De väljas för ett år i sänder. En särskild skiljeman väljes samfaldt af arbetare och arbetsgifvare. Han inträder först i händelse det befinnes omöjligt för domstolen att efter tre sessioner enas om ett utslag. Han är edsvuren och eger att inom 10 dagar fälla den slutliga domen. Vittnen höras på ed både af nämndens bland bisittarne valde ordförande och af skiljemannen. — En förlikningsbyrå, bestående af ett utskott, valdt bland domstolens ledamöter, skall i första hand pröfva

hvarje fråga. Om byrån är enhällig, kan den utan vidare afgöra saken. I annat fall måste målet hänskjutas till nämnden i fullsutten rätt. — Kostnaderna bestridas genom frivilliga bidrag. Men ljus, bränsle och nyttjanderätten till lokal och möbler skola bestås af kommunen eller distriktet. — Alla frågor, som gemensamt beröra arbetares och arbetsgifvares intressen — äfven löneskala med tillämpning för framtiden — kunna dragas under skiljenämndens värjo.

De s. k. statsnämnderna upptaga dels omedelbart mål till afgörande, i fall parterna sådant önska, dels mottaga de värdjemål från lokala nämnder.

I staten *New-York* föreskrifver lagen, att bland nämndens tre medlemmar, hvilka utnämnas af guvernören, en skall tillhöra det politiska parti, som vid senaste guvernörsväl afgaf de flesta rösterna, en skall tillhöra det parti, som då var närmast i röstetal, och den tredje skall tillhöra någon inom staten befintlig arbetareorganisation.

I *Massachusetts* utses nämndens tre medlemmar af guvernören. En medlem skall vara representant för arbetsgifvare, en skall tillhöra en arbetareorganisation. Den tredje utses efter förslag af de båda andra; om de icke inom 30 dagar enas i sitt val, nämnes äfven han omedelbart af guvernören.

Förordningar af 1890 och 1892 föreskrifva, att nämnden skall med sig adjungera personer med särskild sakkunskap rörande arbetsmetoder, löneförhållanden m. m. i det ifrågavarande yrket. Af desse sakkunnige utses en på förslag af arbetsgifvarne och den andre på förslag af arbetarne. De sakkunnige erhålla reseersättning och dagtraktamente på statens bekostnad. Nämnden är skyldig att lemna sina *bona officia*, så snart en arbetsgifvare, som sysselsätter minst tjugufem arbetare, eller ock ett flertal af hans arbetare skriftligt derom göra framställning, innefattande bland annat en kort redöggörelse för tvistens art och ett löfte att utan strejk eller stängning fortsätta med arbetet, intill dess nämndens beslut blifvit fattadt, förutsatt att detta sker inom tre veckor efter ofvannämnda anhållan. Nämndens beslut är bindande för sex månader, eller intill dess endera parten har skriftligen meddelat den andra sin afsigt att icke längre än sextio dagar efter denna anmälan anse sig bunden deraf.

Utom denna sin verksamhet, enligt anmodan af båda eller endera af de tvistande, skall nämnden *sjelfmant* erbjuda sig att söka åstadkomma förlikning. När helst det kommer till hennes kännedom, att en strejk eller stängning synes förestå, skall nämnden sätta sig i förbindelse med båda parterna och söka öfvertala dem att träffa öfverenskommelse sins

emellan eller att hänskjuta sina tvistigheter antingen till lokala förlikningsnämnder, der sådana finnas, eller till statsnämnden. Detta har burit frukt i flera fall, der ingendera parten velat sjelf anlita nämnden af fruktan att ett sådant hänvändande skulle kunna tydas såsom ett tecken till svaghet.

Enligt senaste årsberättelse har denna Massachusetts' statsnämnd under det år, berättelsen afser, 1891, lyckats åvägabringa förlikning i hälften af de till ett trettiotal uppgående tvistigheter mellan arbetsgifvare och arbetare, der hennes bemedling af parterna begärts eller af nämnden sjelfmant erbjudits. Årliga arbetsförtjensten bland de manliga och qvinliga arbetare, som omedelbart berörts af de tvistigheter, der nämnden varit anlita som medlare, uppskattas till 2,307,000 dollars.

Samma befoget att på eget initiativ uppträda såsom medlare eger äfven New-Yorks statsnämnd.

Hvad vårt land vidkommer, väckte vid 1887 års januari-riksdag och sedermera vid maj-riksdagen samma år herr Richard Gustafsson motion om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, »att uppdrag gifves åt arbetareförsäkringskomitén, att komitén, efter att i denna sak hafva inhemtat de åsikter och önsknings i ämnet, som hysas af de svenske arbetarnes fackföreningar och befintliga föreningar af arbetsgifvare, måtte utarbeta förslag till inrättande af lagstadgade skiljedomstolar mellan arbetare och arbetsgifvare».

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott gaf vid den senare riksdagen i utlåtande n:o 13 en sakrik utredning af den utländska erfarenheten i ämnet och uttalade sin lifliga sympati för motionens syfte, men afstyrkte likväl bifall till densamma, hufvudsakligen på de grunder, dels att skiljedomstolar i fråga om arbetstvister visat sig i utlandet hafva tvifvelaktig framgång, der de ej uppstått på frivillig väg och såsom frukt af det å ömse sidor kända fredsbehofvet efter långvariga strider mellan arbetsgifvare och arbetare, dels att inhemska erfarenheter, som visade, att i vårt land rådde något behof eller någon allmän mening till förmån för skiljedom, nästan helt och hållet saknades.

Kammaren biföll den 30 juni utan diskussion och votering utskottets afstyrkande hemställan.

För frågans behandling vid lagtima riksdagen i fjol är ofvan redogjort i referatet af motionen.

Sedan år 1886 är förlikning genom skiljedom af tvister mellan ar-

betsgifvare och arbetare upptagen på de allmänna svenska arbetaremötenas program, liksom samma önskemål äfven lärer vara inryckt i flera fackföreningars program och stadgar.

Åtskilliga fall hafva också i vårt land förekommit, då arbetstvister blifvit förlikta genom tillfälliga skiljenämnder eller kompromisser. Utskottet vill i sådant hänseende påminna om den s. k. Inedalsstrejken på våren 1884, den första stora Norbergsstrejken på våren 1891 och den ungefär samtida brädgårdsarbetarestrejken i Gefle. Å andra sidan erbjuder skraddarestrejken i hufvudstaden vid samma tid ett exempel på felslagna underhandlingar mellan båda parterna om tvistefrågans hänskjutande till skiljenämnd.

Inom måleriyrket i hufvudstaden tillsattes för tre år sedan en ständig skiljenämnd, sammansatt af arbetsgifvare och arbetare, hvilken dock åter upphört utan att hafva vunnit något resultat, i det att vissa uppståndna tvistigheter inom yrket gingo densamma förbi.

Frågan var äfven upptagen till diskussion på teknikermötet i Göteborg i augusti 1891. Olika meningar uttalades dervid, och mötet gjorde intet bestämdt uttalande.

Slutligen må påminnas om, att lagen om skiljemän af den 28 oktober 1887 stadgar § 1 mom. 1: »fråga af tvistemåls beskaffenhet, hvarom förlikning kan träffas, så ock fråga om ersättning för skada, som någon tillfogat annan genom brott, må, då tvist derom uppstått, genom aftal mellan parterna hänskjutas till afgörande af en eller flere skiljemän»; § 1 mom. 2: »skiljeaftal om fråga, som ofvan sägs, kan ock afse framtida tvist, härflytande af visst rättsförhållande, som angifves i aftalet»; § 3: »äro skiljemän ej nämnde i skiljeaftalet och deri ej heller bestämdt, till hvilket antal och på hvad sätt de böra utses, skola skiljemännen vara tre, af hvilka hvardera parten väljer en och de sålunda valde tillkalla den tredje».

Dylika skiljemän kunna gifvetvis äfven upptaga och afdöma rättstvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Ingenting i lagens grundsats, men väl åtskilligt i den svenska skiljemannainstitutionens nuvarande form hindrar dess allmännare tillämpning på detta område.

I England hafva de ständiga förlikningsnämnderna uppstått på en skild väg såsom en frukt af långvariga strider mellan arbetsgifvare och arbetare och deraf härflytande stigande fredsbehof; statens ingripande

har der egentligen bestått uti sanktionerande af de på frivillig väg uppkomna institutionerna och uti fastslående deraf, att skiljedomen på laglig väg skall kunna bringas till verkställighet, derest båda parterna förut förbundit sig att underkasta sig domen. Såsom redan ofvan framhållits, har dock disciplinen inom de föreningar af arbetsgifvare och arbetare, på hvilkas gemensamma initiativ förliknings- och skiljenämnder bildats, varit så god, att sällan, om ens någonsin, ett vad till lagens ingripande erfordrats.

I andra länder, der den sociala sidan af det industriella lifvet ej nått den utveckling som inom England och der hvarken arbetsgifvare eller arbetare ännu hunnit i så stor utsträckning organisera sig uti föreningar, har man sökt genom statens ingripande ordna hithörande förhållanden och inrätta ständiga förliknings- och skiljenämnder. Härvid har dock staten i allmänhet anslutit dessa nämnder till förutvarande eller samtidigt upprättade näringsdomstolar.

I likhet med motionären anser utskottet, att förliknings- och skiljenämnder kunna vara i hög grad välsignelsebringande och väsentligen bidra till det industriella arbetets trefnad och lugna utveckling, om de uppbäras af såväl arbetsgifvarnes som arbetarnes förtroende och om den organisation af arbetsgifvare och arbetare finnes, som är förutsättningen för att nämndens utslag åtlydes. Englands industriella historia under de senare årtiondena lemna de mest slående bevis härpå.

Vidare har samhället — såsom redan framhölls af Andra Kammarrens första tillfälliga utskott i dess behandling af detta ämne vid lagtima riksdagen 1892 — stort intresse uti att upplågandet af strider mellan arbetsgifvare och arbetare i möjligaste mån förebyggas, i det de återverka menligt ej blott på den yrkesgren, inom hvilken de ega rum, utan på större eller mindre delar af näringslifvet i dess helhet, jemte det de städse utgöra en fara för den allmänna ordningen. Ett annat principiellt skäl är, att äfven s. k. intressetvister mellan arbetsgifvare och arbetare hafva sin obestriddliga rättssida, nemligen upprätthållandet af jemvigt mellan arbetarnes sträfvan efter bättre vilkor och arbetsgifvarens förmåga att gå denna sträfvan till mötes. Det allmänna rättsmedvetandet reser sig mot öfverdrifna fordringar å arbetarnes sida liksom mot oskäligen omedgörlighet hos arbetsgifvaren. En ändamålsenligt sammansatt förliknings- och skiljenämnd, hvilken, efter samvetsgrann och sakkunnig undersökning, faller sitt utslag, måste vara det bästa möjliga organ för detta allmänna rättsmedvetande såväl som för det allmänna intresse, hvilket kräver, att arbetstvister böra i möjligaste mån förebyggas eller bringas att upphöra, innan de hunnit komma större oro och rubbningar å stad. Och tillvaron af ett sådant af lagen

erkänt organ utgör en stående inbjudan till de tvistande att föredraga fredlig uppgörelse framför strid, en erinran om att ställa rätt i stället för magt. Äfven der förliknings- och skiljenämndsinnrättningen är som mest rotfast och verksam, utgör den visserligen intet ofelbart medel mot stridigheter. Trots densamma hafva både stora och långvariga arbetsinställelser och arbetsstängningar egt rum. Men den förebygger många tillbud till tvister och underhjelper nedläggandet af sådana. Den är ej i stånd att upphäfva kampen mellan arbetsgifvare och arbetare, men den inskränker stridernas antal och ofta deras mått.

Till de omfattande och oafåtliga fejder mellan arbetare och arbetsgifvare, som de stora industrilanden genomgått, har vårt land hittills ej att uppvisa annat än tillfälliga motstycken. Men det är ej att vänta, att vi skola undgå den arbetarerörelse, som legat till grund därför och som visat sig i fullaste mått internationel. Utskottet kan därför icke annat än instämma i motionärens önskan, att äfven hos oss förliknings- och skiljenämnder må utveckla sig i mån som behofvet af dem gör sig kånbart och förutsättningarna för dem förverkligats.

Den omständigheten, att jemförelsevis få tillräckligt omfattande organisationer af arbetsgifvare och arbetare än finnas i vårt land, utgör, enligt utskottets mening, intet afgörande hinder för upprättande af tillfredsställande förliknings- och skiljenämnder, om ock dessas antal och betydelse derigenom i hög grad påverkas. Något hinder finnes ej, att sådana på de orter, der det industriella arbetet är lifligt och arbetsgifvarnes och arbetarnes sammanslutning i föreningar börjat vinna stadga, redan nu på frivillighetens väg organiseras.

Motionärens yrkande lemnar frågan om frivilliga skiljemannainstitutioner för rättstvister helt och hållet å sido och rör uteslutande inrättandet af förliknings- och skiljenämnder. Men, såsom den ofvan lemnade redogörelsen torde till fyllest visa, äro dessa båda slag af institutioner i de flesta fall på det närmaste med hvarandra förbundna och gripa så in uti hvarandras arbetsområden, att utskottet ej ansett sig kunna nöjaktigt behandla den föreliggande motionen utan att äfven i någon mån vidröra frågan om rättstvisters afgörande.

Enligt utskottets åsigt kan svårligen från statens sida vidtagas mått och steg för förliknings- och skiljenämnders införande i vårt land, utan att i sammanhang dermed frågan om frivilliga inrättningar för rättstvisters afgörande komme på tal.

I 1887 års ofvan omnämnda »lag om skiljemän» hafva vi en grund, hvarpå utan större svårighet skulle kunna byggas, för att med ett jemförelsevis enkelt lagstiftningsarbete bereda tillfälle till upprättande af

frivilliga såväl skiljemannainrättningar för rättstvister som förliknings- och skiljenämnder för intressetvister. Genom omarbetning af några af lagens paragrafer och tillfogandet i samma lag, eller genom särskildt tillägg till densamma, af några nya bestämmelser, håller utskottet för sannolikt, att den ur flera synpunkter opraktiska lagen om skiljemän skulle kunna utvecklas till något äfven i här föreliggande syfte fullt brukbart. Den nuvarande lagen rör sig visserligen endast om rättstvister och är tillkommen för att gifva deröfver afkunnade skiljedomar rättslig kraft, men intet hinder lär möta mot att i samma lag eller i tillslutning till densamma äfven stadga vissa former för förlikning och skiljedom i den af motionären afhandlade meningen. Att upprättandet af skiljenämnder, äfven efter att lagen blifvit på antydt sätt modifierad, endast skulle förekomma på enskildt initiativ, torde falla af sig sjelft.

Motionären föreslår, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten af en lagstiftning i fråga om förliknings- och skiljenämnder. Frågan om dylika nämnders organisation utomlands är numera så mångsidigt dryftad i litteraturen, att någon utredning från statens sida ej torde vara erforderlig för att tjena det enskilda initiativet till ledning för anordnandet af dylika nämnder, der behovet af sådana lämpade efter våra förhållanden visar sig. Såväl arbetsgifvarne som äfven arbetarne hafva i våra dagar sin uppmärksamhet rigtad på denna viktiga fråga, och om äfven mången missuppfattning af institutionens betydelse och verkningssätt ännu är rådande, behöfver man ej befara, att bristande kännedom om förliknings- och skiljenämndernas natur skall hindra deras förverkligande.

Det är ej heller utredning härom, motionären önskar, utan om lämpligheten af en lagstiftning i frågan.

Onekligen kan man med afseende på statens ingripande genom lagstiftningsåtgärder i förliknings- och skiljenämnders upprättande tänka sig flera olika vägar. I sin motion till förlidet års Riksdag framkastar också motionären flera frågor, som härvid böra besvaras, såsom: »Bör lagen påbjuda eller endast erkänna och reglera förliknings- och skiljenämnder? Bör jemte lokala nämnder äfven en statsnämnd, till hvilken vad kan ske, inrättas? Bör nämnden i sin helhet utses, förr än tvist uppkommit, eller kompletteras först då stridigheter utbrutit eller hota att utbryta? På hvad sätt skola ledamöterna utses? I hvad utsträckning bör nämndens utslag ega laga bindande kraft?» De flesta af dessa frågor besvaras dock mycket enkelt med den uppfattning om sättet för nämndernas åstadkommande, som utskottet ofvan antydt. Anser man i

likhet med utskottet, att den för oss naturliga utvecklingen är, att 1887 års lag om skiljemän modifieras och utbildas för ändamålet och att nämndernas tillkomst och fortbestånd bör uteslutande hvila på frivillighetens grund, reduceras statens ingripande genom lagstiftningen till att skapa en lämplig form för nämndernas bildande och arbetsätt samt föreskrifter, när och under hvilka vilkor en fäld skiljedom är bindande och huru den i detta fall skall bringas till verkställighet, allt omständigheter, som äfven äro vidrörda i den nu gällande lagen. Någon vidlyftigare »utredning» i detta syfte kan ej erfordras.

Fäster man sig härvid i likhet med motionären endast vid förlikning af intressetvister, behöfves öfver hufvud taget icke en gång lagens ingripande, utan det står allmänheten, d. v. s. här arbetsgifvare och arbetare, fullkomligt fritt att sjelfva bilda sin förliknings- och skiljenämnd efter egen smak, och fara vore att om staten, med uteslutande tanke på nämnda slag af tvister, ville reglementera, ett försök i denna väg, långt ifrån att krönas med framgång, skulle mottagas med misstro och kunna sätta den i och för sig goda saken i misskredit, så mycket mer som det är för svenska förhållanden så godt som fullkomligt främmande att staten utfärdar förordningar, hvilkas efterkommande uteslutande vore beroende på den enskildes fria vilja och ej medförde några rättigheter eller fördelar.

Om man åter, i öfverensstämmelse med hvad utskottet anser lämpligt, samtidigt fäster afseende vid rättstvisterna, ställa sig förhållandena annorlunda och statens ingripande får en reel innebörd. I likhet med hvad redan nu är fallet, skulle skiljemannainstitutionen efter ombildningen kunna afgöra uppkomna rättstvister med bindande kraft, och äfven intressetvister kunna med laglig påföljd slitas, om parterna härom ingått aftal. Genom åtgärder, vidtagna i detta syfte, skulle vi ock närma oss den lagstiftning, som inom de flesta europeiska länder vunnit inträde. Särskildt skulle vi härigenom närma oss England, som af alla erkännes stå högst på detta område. Det svenska folket med sin gamla sjelfständighet och med sin genom den historiska utvecklingen inärfda vana att i juridiska ting bruka eget initiativ och med anmärkningsvärd mogenhet pröfva för handen varande förhållanden torde ock helt naturligt vid förliknings- och skiljenämndernas bildande snarast söka sina förbilder uti England, der man likaledes af gammalt är van att lita på sjelfverksamhet och egen kraft.

Då motionären i sin motion uttryckligen förklarar sig ej afse rättstvister och utskottet anser olämpligt att lagstiftningsåtgärder vidtagas för åstadkommande af förliknings- och skiljenämnder utan att afseende

äfvén fästes vid detta slag af tvister, anser utskottet sig böra, under uttalande af sin anslutning till motionärens framställning om nyttan och betydelsen af frivilliga förliknings- och skiljenämnder, hemställa

att motionen icke måtte föranleda någon kam-
marens åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1893.

På utskottets vägnar:

AUG. WIJKANDER.

Reservationer:

af herr *Alexanderson* mot vissa delar af motiveringen samt
af herrar *Hahn* och *Hedlund*, hvilka ansett, att motionen bort af ut-
skottet tillstyrkas.
